#WVTTK

Maarten Asscher

Nederland en het Frans

De midden van het Amerikaanse verkiezingslawaai hebt u het misschien gemist, maar afgelopen donderdag werd in Nederland voor de derde keer de landelijke 'Dag van de Franse taal' gehouden. Een sympathiek achterhoedegevecht, zo lijkt het op het eerste gezicht. Tot de jaren vijftig was in gegoede kringen en in de wereld van openbaar bestuur en diplomatie het Frans nog een gangbare tweede of derde taal in Nederland. Ook in onze universitaire en letterkundige wereld, op conferenties en bij uitwisselingen, speelde het Frans een rol. Op de basisschool was het zelfs een vak.

In de jaren zestig en zeventig kreeg het Frans als cultuurtaal zelfs een duidelijke impuls door de internationale uitstraling van invloedrijke denkers als Jean Paul Sartre, Simone de Bauvoir, Roland Barthes, Pierre Bourdieu. Ook de bloei van de Franse literatuur, het Franse chanson en de Franse film droeg bij aan het overeind houden in Nederland van de Franstalige cultuur als een vaste waarde.

Je kunt erover twisten of de doorslaggevende oorzaken meer economisch zijn geweest, eerder politiek of vooral cultureel, maar de positie van het Frans in Nederland is intussen ernstig verzwakt. Daar zijn vele voorbeelden van te geven, uit de wereld van het primair, secundair en hoger onderwijs, het wetenschapsbedrijf, de literaire wereld en het zakelijk verkeer. Het ongeveer gelijktijdig opheffen dezer jaren van het Maison Descartes in Amsterdam en het Institut Néerlandais in Parijs valt als een symbolische, wederzijdse bevestiging daarvan te zien, niettegenstaande de gedreven initiatieven die nog altijd in beide landen worden ondernomen om een culturele uitwisseling gaande te houden.

Voor wie denkt dat dit verhaal van afkalving en marginalisering van het Frans zo'n beetje de hele waarheid is — zelfs al bijna een cliché — komt het wellicht als een verrassing dat het Frans er elders in de wereld veel sterker voor staat. In Afrika en Azië is die taal zelfs terrein aan het winnen. Het Frans, dat mondiaal op dit moment door meer dan 200 miljoen mensen wordt gesproken, zal volgens voorspellingen van de Verenigde Naties in het jaar 2050 bijna een miljard sprekers kennen, vooral door de grote bevolkingsaanwas in francofone landen buiten Europa. Op dit moment zijn er naast Frankrijk en België meer dan 25 landen ter wereld waar het Frans een officiële taal is, een positie die met een zeldzame vasthoudendheid en een heel netwerk van organisaties wordt ondersteund. Kortom: dat Frankrijk er geen cultureel instituut in Nederland meer op nahoudt, is niet omdat het Frans aan het verdwijnen is, maar omdat Nederland — zeker in tijden van bezuinigingen — voor de Fransen minder prioriteit heeft dan Aziatische en vooral Afrikaanse landen.

Tegen die achtergrond ziet de keus om aan Nederlandse scholieren en studenten met het oog op hun toekomst wel of niet de Franse taal te onderwijzen er ineens heel anders uit. Dan gaat het niet louter om zeven eeuwen cultuurgeschiedenis of om de hedendaagse contacten met Parijs, maar om de toekomstige politieke, economische en culturele positie van Nederland op het grotere wereldtoneel. Om onze rol in internationale organisaties en in het mondiale bedrijfsleven, vooral buiten Europa en de Verenigde Staten.

Het probleem van dit onderwerp zit hem onder andere in de voorspellingshorizon. Het jaar 2050 ligt nog zo ver weg dat geen enkele politicus, bestuurder of beleidsmaker daar zijn inzet op zal bepalen. Daartegenover staat dat de bezuinigingen die behaald worden met het opheffen van leerstoelen, vakgroepen, culturele instituten, curricula en subsidieregelingen meteen voor het komende begrotingsjaar kunnen worden ingeboekt. 'À la con', zoals de Fransen zeggen, maar soms moet een probleem eerst groter worden, voordat het kan worden opgelost.

Maarten Asscher is directeur van Athenaeum Boekhandel, schrijver en bestuurder van culturele instellingen. Instagram: @mwbasscher